

نظام حقوق بشر اسلامی

بررسی مبانی فقهی اعلامیه اسلامی حقوق بشر

(جلد دوم)

نویسنده:

دکتر محمد جواد ارسطا

نظام حقوق بشر اسلامی

بررسی مبانی فقهی اعلامیه اسلامی حقوق بشر

(جلد دوم)

نویسنده: دکتر محمد جواد ارسطا

مدیر اجرایی: محمد قرائتی ستوده . ویراستار: محمد رضا منصفی

صفحه اولی و طبع جلد: گروه فرهنگی هنری فانوس . انتشارات: مکتب اندیشه . چاپ و صحافی: چاپخانه گاندی

شابک: ۹-۱-۹۶۵۰۶۲۲-۹۷۸ . نویقت چاپ: اول ۱۳۹۸ . شمارگان: ۲۰۰ . قیمت: ۵۷,۰۰۰ تومان

مادی و معنوی این اثر برای مرکز پژوهشی مبنا (مؤسسه صراط مبین) محفوظ است.

سرشناسه: ارسطا، محمدجواد، ۱۳۴۴- عنوان و نام پدیدآور: نظام حقوق بشر اسلامی: بررسی مبانی فقهی اعلامیه اسلامی حقوق بشر/ تقریرات درس حقوق بشر محمدجواد ارسطا. مشخصات نشر: قم: مکتب اندیشه، -۱۳۹۶. مشخصات ظاهری: ج. شابک: ۲۰۰۰۰۰ ریال. ج. ۳- ۹۶۴۵۵-۹۶۴۰۰-۹۷۸-۱: ۱-۹۶۵۶۹۵-۶۲۲-۹۷۸۲. یادداشت: ج. ۲(چاپ اول: ۱۳۹۸) (فیفا). یادداشت: کتابنامه: ص. ۳۸۵-۳۹۲؛ همچنین به صورت زیرنویس. عنوان دیگر: بررسی مبانی فقهی اعلامیه اسلامی حقوق بشر. موضوع: ارسطا، محمدجواد، ۱۳۴۴- -- وعظ، موضوع: حقوق بشر -- جنبه های مذهبی -- اسلام.

موضوع: اسلام -- Religious aspects -- Human rights. رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ن۶۴۳الف/۵/۱۰۱

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۰۸. شماره کتابشناسی ملی: ۴۶۸۳۲۶۲

شبکه ارتباط با مخاطب

روابط عمومی (سفارش کتاب، پیشنهادات و انتقادات): محمد قرائی ستوده ۰۵۶۴۰۲۵۳۲۹

دفتر مرکزی: قم- ۴۵ متری شهید صدوقی- کوچه ۵۶- پلاک ۷۴- تلفن: ۰۲۵۳۲۹۰۶۴۰۴

آدرس، تارنما: www.smhi.ir - www.mabnarc.ir

یست الکترونیک: info@smhi.ir - info@mabnarc.ir

فهرست مطالب

۱۳	تبیین و تحلیل ماده سوم
۱۵	۱. حق حیات غیر نظامیان
۱۶	۱-۱. قرآن کریم
۱۷	۱-۲. روایات
۱۸	اهتمام ویژه اسلام به حقوق زن و رعایت حال بانوان
۲۲	۱-۳. دیدگاه فقیهان
۲۳	۱-۳-۱. حرمت کشتن چهار طایفه
۲۳	۱-۳-۲. حرمت کشتن ده یا چهارده طایفه
۲۵	۱-۳-۳. کشتن پیرمردان و زنان کفار
۳۱	۲. حقوق اسیران جنگی
۳۱	۲-۱. حقوق اسیران جنگی در روایات
۳۲	۲-۱-۱. مفاهیم عام حقوق اسیر
۳۵	۲-۱-۱-۱. قاعده بودن احسان به اسیر
۳۷	۲-۱-۱-۲. عرفی بودن احسان
۳۷	۲-۱-۱-۳. نسبی بودن احسان
۴۰	۲-۱-۲. حقوق چهارگانه اسیر
۴۱	۲-۱-۲-۱. حق خوراک
۴۲	۲-۱-۲-۲. حق سرپناه
۴۳	۲-۱-۲-۳. حق مداوای پزشکی
۴۴	۲-۱-۲-۴. حق پوشاک
۴۶	۲-۲. حقوق اسیران جنگی از دیدگاه فقیهان
۴۹	۳. ممنوعیت مُثله کردن
۴۹	۳-۱. حرمت مثله کردن در روایات
۵۴	۳-۲. حرمت مثله کردن از دیدگاه فقیهان امامی

۶۰	۴. مبادله اسیران، تنظیم ملاقات و ...
۶۰	۴-۱. اطلاق روایات
۶۲	۴-۲. قاعده رحمت
۶۴	۵. حقوق محیط زیست
۶۴	۵-۱. تعریف محیط زیست
۶۵	۵-۲. دلایل فقهی رعایت حقوق محیط زیست
۶۵	۵-۲-۱. حرمت قطع درختان و نابود کردن مزارع
۶۷	۵-۲-۲. حرمت تخریب سرزمین ها و نابود کردن حیوانات
۷۱	تبیین و تحلیل ماده چهارم
۷۲	۱. محترم بودن انسان
۷۲	۱-۱. دلایل احترام انسان
۷۲	۱-۱-۱. کرامت اعطایی الهی
۷۹	۱-۱-۲. اهتمام پیامبر اکرم ﷺ به تکریم انسان
۸۰	۱-۲-۱. اوصاف پیامبر اکرم ﷺ
۸۱	۱-۲-۲. هدف رسالت
۸۳	۱-۲-۳. تعامل مهرورزانه پیامبر با مشرکان قریش
۸۴	۱-۲. احترام جسد انسان
۸۵	۱-۲-۱. جسد مسلمان
۸۶	۱-۲-۲. جسد کافر حربی
۸۶	۱-۲-۳. جسد کافر غیر حربی
۸۷	۱-۳-۳-۱. احترام مشروط
۸۸	۱-۳-۳-۲. احترام غیر مشروط
۱۰۲	۱-۴. وظیفه دولت و جامعه در راستای احترام انسان
۱۰۲	۱-۴-۱. سرپرستی امور حسبی

- ۱۰۳ ۱-۴-۱ دیدگاه اول
- ۱۰۳ ۱-۴-۲ دیدگاه دوم
- ۱۰۵ ۱-۴-۳ جمع بین دو دیدگاه
- ۱۰۶ ۱-۳-۲ مقتضای تکریم انسان به وسیله خداوند
- ۱۰۸ ۱-۳-۲-۱ استفاده تشریع از تکوین
- ۱۰۹ ۱-۳-۲-۲ استدلال عقلی
- ۱۱۰ ۱-۳-۲-۳ لزوم تکریم انسان به وسیله حاکمان اسلامی

۱۱۵ تبیین و تحلیل ماده پنجم

- ۱۱۶ ۱. بنیان بودن خانواده برای جامعه
- ۱۱۶ ۱-۱ اهمیت خانواده از نظر اسلام
- ۱۱۸ ۱-۲ قداست خانواده از نگاه اسلام
- ۱۲۰ ۱-۳ اهداف تشکیل خانواده
- ۱۲۰ ۱-۳-۱ آرامش روانی
- ۱۲۰ ۱-۳-۱-۱ قرآن کریم
- ۱۲۴ ۱-۳-۱-۲ روایات
- ۱۲۷ ۱-۳-۲ سازندگی اخلاقی
- ۱۲۸ ۱-۳-۳ سازندگی اجتماعی
- ۱۳۱ ۱-۳-۴ گسترش توحید در جامعه
- ۱۳۲ ۱-۴ ملاک کفویت از نگاه اسلام
- ۱۳۶ ۲. تکلیف جامعه و دولت اسلامی در زمینه ازدواج
- ۱۳۶ ۲-۱ تکلیف دولت اسلامی
- ۱۳۹ ۲-۲ تکلیف جامعه اسلامی
- ۱۴۰ ۲-۲-۱ دلیل تکلیف جامعه اسلامی
- ۱۴۱ ۲-۲-۲ ملاک تشخیص تکلیف اجتماعی

تبیین و تحلیل مادهٔ ششم

۱۴۵

۱. مساوی بودن زن و مرد در کرامت انسانی

۱۴۶

۱-۱. دلایل تساوی کرامت زن و مرد

۱۴۶

۱-۱-۱. آیهٔ کرامت

۱۴۶

۱-۱-۲. تساوی زن و مرد در ذات و اوصاف عالی انسانی

۱۴۷

۱-۱-۲-۱. تساوی ذاتی زن و مرد

۱۴۷

۱-۱-۲-۲. تساوی اکتسابی و پاداشی زن و مرد

۱۴۸

۱-۱-۳. تکامل و الگو قرار گرفتن برخی زنان

۱۵۴

۱-۱-۳-۱. زنان کمال یافته

۱۵۴

۱-۱-۳-۲. زنان الگو

۱۵۶

۱-۲. تفاوت‌های زن و مرد و تساوی کرامت

۱۶۰

۱-۲-۱. قوامیت مرد و تساوی کرامت

۱۶۲

۱-۲-۱-۱. نظام احسن الهی و قوامیت مرد

۱۶۴

۱-۲-۱-۲. نظام‌سازی دولت اسلامی و قوامیت مرد

۱۶۵

۱-۲-۱-۳. نتیجه

۱۶۶

۱-۲-۲. نقصان ایمان زن و تساوی کرامت

۱۶۷

۱-۲-۳. نقصان عقول زن و تساوی کرامت

۱۶۹

۱-۲-۴. نقصان بهرهٔ اقتصادی زن و تساوی کرامت

۱۷۳

۱-۳. تبعیض احتمالی و پاسخ الهی

۱۷۵

۱-۳-۱. شأن نزول آیهٔ شریفه

۱۷۶

۱-۳-۲. پرسش زنان

۱۷۷

۱-۳-۳. پاسخ خداوند متعال

۱۷۸

۱-۳-۴. تفاوت استنتاج از قرآن و روایات

۱۸۰

۱-۳-۵. نتیجه

۱۸۳

۱-۴. تفاوت زن و مرد از دیدگاه اندیشمندان

۱۸۵

۱۸۵	۱-۴-۱. دیدگاه فرودستانه به زن
۱۸۷	۱-۴-۲. ارزیابی دیدگاه اول
۱۸۹	۱-۴-۳. دیدگاه فرا دستانه به زن
۱۹۱	۱-۴-۴. ارزیابی دیدگاه دوم
۱۹۴	۱-۴-۵. دیدگاه اعتدالی
۱۹۶	۱-۴-۶. نتیجه
۱۹۸	۲. حقوق و تکالیف زن
۱۹۸	۲-۱. دلیل حقوق و تکالیف زن
۲۰۰	۲-۲. تساوی حقوق و تکالیف زن و مرد
۲۰۱	۲-۳. تفاوت حقوق و تکالیف زن و مرد
۲۰۲	۲-۴. ویژگی‌های ممتاز زن از نگاه اسلام
۲۰۷	۳. استقلال مالی، شخصیتی و حق حفظ نام و نسب زن
۲۰۸	۳-۱. دلیل استقلال مالی و شخصیت مستقل مدنی زن
۲۱۰	۳-۲. دلیل حفظ نام و نسب زن
۲۱۴	۴. مسئول تأمین هزینه و رعایت مصالح خانواده
۲۱۴	۴-۱. دلایل مسئولیت مرد در تأمین هزینه خانواده
۲۱۴	۴-۱-۱. آیه قیمومت
۲۱۷	۴-۱-۲. روایات
۲۱۸	۴-۱-۳. ضروری دین
۲۱۹	۴-۲. دلایل مسئولیت مرد در رعایت مصالح خانواده
۲۲۰	۴-۲-۱. پرهیز از آزار دادن زن
۲۲۱	۴-۲-۲. پرهیز از کتک زدن زن
۲۲۳	۴-۲-۳. پرهیز از بداخلاقی با زن
۲۲۴	۴-۲-۴. پرهیز از خوار شمردن زن
۲۲۵	۴-۲-۵. پرهیز از نفرت داشتن از زن

تبیین و تحلیل ماده هفتم

۲۲۹

۱. حقوق کودک

۲۳۰

۱-۱. حقوق نوزاد

۲۳۰

۱-۱-۱. غسل دادن نوزاد

۲۳۰

۱-۱-۲. اذان و اقامه گفتن در گوش نوزاد

۲۳۱

۱-۱-۳. کام برداشتن نوزاد

۲۳۲

۱-۱-۴. نام گذاری نوزاد

۲۳۴

۱-۱-۵. عقیقه کردن نوزاد

۲۳۸

۱-۱-۶. ختنه کردن نوزاد

۲۳۹

۱-۱-۷. نتیجه

۲۴۰

۱-۲. حقوق کودک شیرخوار

۲۴۲

۱-۲-۱. استفاده از شیر مادر

۲۴۲

۱-۲-۱-۱. فضیلت شیر دادن به کودک

۲۴۲

۱-۲-۱-۲. برکت شیر مادر

۲۴۴

۱-۲-۱-۳. مدت زمان شیردادن

۲۴۵

۱-۲-۲. گزینش دایه شایسته

۲۴۶

۱-۲-۳. خوراکی های سودمند

۲۴۸

۱-۲-۴. رعایت حال کودکان و احترام به آنها

۲۵۰

۱-۳. حق آموزش و پرورش کودک

۲۵۴

۱-۳-۱. اهمیت آموزش در دوران کودکی

۲۵۴

۱-۳-۲. مسئولیت والدین نسبت به آموزش و پرورش کودک

۲۵۶

۱-۳-۳. مسئولیت جامعه اسلامی نسبت به تعلیم و تربیت کودک

۲۵۷

۱-۳-۴. مسئولیت دولت اسلامی نسبت به تعلیم و تربیت کودک

۲۵۸

- ۲۶۱ ۱-۳-۵. مواد آموزشی
- ۲۶۱ ۱-۳-۵-۱. اعتقادات دینی به‌ویژه توحید
- ۲۶۴ ۱-۳-۵-۲. دوستی پیامبر و اهل بیت علیهم‌السلام
- ۲۶۵ ۱-۳-۵-۳. واجبات دینی مثل نماز، روزه و ...
- ۲۶۸ ۱-۳-۵-۴. قرآن کریم
- ۲۷۰ ۱-۳-۵-۵. تعلیم معارف دینی
- ۲۷۳ ۱-۳-۵-۶. نوشتن
- ۲۷۴ ۱-۳-۵-۷. بهداشت
- ۲۷۵ ۱-۳-۵-۸. حکمت‌های اخلاقی
- ۲۷۷ ۱-۳-۵-۹. شعرهای سودمند
- ۲۷۹ ۱-۳-۵-۱۰. ورزش
- ۲۸۱ ۱-۳-۵-۱۱. نتیجه
- ۲۸۲ ۱-۳-۶. ضوابط و ملاک‌های تعلیم و تربیت
- ۲۸۲ ۱-۳-۶-۱. معیارهای تعلیم و تربیت در کلام امام سجاد علیه‌السلام
- ۲۸۵ ۱-۳-۶-۲. معیارهای تعلیم و تربیت در کلام امام علی علیه‌السلام
- ۳۰۱ ۲. حق والدین در تعیین نوع تربیت کودک
- ۳۰۲ ۲-۱. حق پدر در تعیین نوع تربیت
- ۳۰۳ ۲-۱. حق مادر در تعیین نوع تربیت
- ۳۰۳ ۲-۱-۱. اولویت تربیت بر ترک إرضاع
- ۳۰۴ ۲-۱-۲. مقتضای حُسن معاشرت
- ۳۰۴ ۲-۱-۳. مقتضای اثربخشی تربیت
- ۳۰۶ ۳. حقوق والدین بر فرزندان
- ۳۰۶ ۳-۱. حقوق والدین در قرآن کریم
- ۳۱۲ ۳-۲. حقوق والدین در روایات
- ۳۱۴ ۳-۲-۱. نیکی به والدین در زمان حیات‌شان

۳۲۰	۳-۲-۲. نیکی به والدین پس از مرگ شان
۳۲۴	۳-۲-۳. حقوق والدین
۳۳۲	۳-۲-۴. نتیجه
۳۳۳	۴. حقوق اقوام بر یکدیگر
۳۳۳	۴-۱. حقوق اقوام در قرآن کریم
۳۳۸	۴-۲. حقوق اقوام در روایات
۳۴۰	۴-۳. نتیجه
۳۴۱	۴-۴. اقسام قرابت و خویشاوندی
۳۴۱	۴-۴-۱. قرابت نسبی
۳۴۲	۴-۴-۲. قرابت سببی
۳۴۳	۴-۴-۳. قرابت رضاعی
۳۴۳	۴-۵. انواع حقوق اقوام بر یکدیگر
۳۴۵	۴-۵-۱. حق انفاق
۳۴۵	۴-۵-۱-۱. نفقه زوجه
۳۵۰	۴-۵-۱-۲. نفقه اقارب نسبی
۳۵۸	۴-۶. تلازم حق و تکلیف

تبیین و تحلیل ماده سوم

متن و ترجمه ماده سوم

المادة ۳

أ) في حالة استخدام القوة أو المنازعات المسلحة، لا يجوز قتل من لا مشاركة لهم في القتال كالشيخ والمرأة والطفل، و للجريح والمريض الحق في أن يداوى و للأسير أن يطعم و يؤوى و يكسى و يحرم التمثيل بالقتلى و يجب تبادل الأسرى و تلاقى اجتماع الأسر التي فرقتها ظروف القتال .

ب) لا يجوز قطع الشجر أو إتلاف الزرع و الضرع أو تخریب المباني و المنشآت المدنية للعدو بقصف أو نسف أو غير ذلك .

ماده ۳

الف) در صورت استفاده از زور یا در مخاصمات مسلحانه، کشتن آنانی که در مخاصمه مشارکتی نداشته‌اند^۱ همچون پیرمردان، زنان و کودکان مجاز نیست. مجروحان و بیماران باید از حق بر مداوای پزشکی برخوردار باشند و اسرای جنگی نیز باید حق بر غذا، سرپناه و پوشاک داشته باشند. مثله کردن اجساد مردگان ممنوع است. مبادله اسرای جنگی و تنظیم ملاقات‌ها یا بازگردهم آوردن خانواده‌هایی که به موجب جنگ از یکدیگر جدا شده‌اند، واجب است.

ب) قطع درختان یا از بین بردن زراعت و دام‌ها یا تخریب ساختمان‌ها و تأسیسات غیر نظامی دشمن به وسیله بمباران، انفجار یا شیوه‌های دیگر ممنوع است.

1. Non-belligerent

مقدمه

اعلامیه اسلامی حقوق بشر در ماده ۳ از حقوق بشردوستانه سخن می‌گوید که ناظر بر عمل کرد نیروهای نظامی نسبت به کسانی است که در طرف مقابل قرار دارند؛ اعم از این که در جنگ مشارکت داشته باشند مثل نظامیانی که در جریان جنگ کشته یا زخمی شده یا به اسارت طرف مقابل درآمده‌اند یا در جنگ مشارکت نداشته باشند مثل پیرمردان، زنان، کودکان و...

حقوق بشردوستانه ماهیت دوگانه دارد؛ از سویی ماهیت حقوق بشری دارد چون رعایت آن‌ها بدون توجه به رنگ، نژاد، ملیت، مذهب، زبان و... لازم است و از سوی دیگر ماهیت حقوق بین‌المللی دارد؛ چون با تشکیل قرارداد و تصویب کنوانسیون‌های بین‌المللی لازم الاجرا می‌شود.

در متون اسلامی، این بخش از حقوق به صورت بسیار پُررنگ مطرح شده و اصول بسیار مهمی را مطرح کرده است تا از طرفی جلوی خون‌ریزی‌های بیشتر گرفته شود و ائتلاف نفوس به حداقل برسد؛ برای همین از کشتن بسیاری از افراد که در جبهه دشمن هستند مثل پیرمردان، زنان، کودکان، دیوانگان، زمین‌گیرشدگان، بیماران و... نهی شده و از طرف دیگر به کرامت انسانی انسان‌ها هرچند دشمن، توجه ویژه نشان داده است و از مثله کردن اجساد مردگان، تحقیر و توهین اسیران و... نهی کرده است و از طرف سوم رؤفت و رحمت اسلامی به بهترین شکل ممکن، چه در دستورات رهبران اسلامی و چه در عمل کرد لشکریان مسلمان، بازتاب یافته است؛ مثل سفارش‌هایی که پیامبر اکرم و ائمه معصوم علیهم‌السلام درباره احسان به اسیران داشته‌اند و عمل کرد پسندیده لشکریان مسلمان در پی این سفارش‌ها و صحنه‌های درخشانی که خلق کرده‌اند.